ФИЛОСОФСКО-НАУЧЕН ЖИВОТ

А. И.

НАУЧНА СЕСИЯ ПОСВЕТЕНА НА ТРУДА НА И. В. СТАЛИН „МАРКСИЗМЪТ И ВЪПРОСИТЕ НА ЕЗИКОЗНАНИЕТО“

По случай две години от обнародването на труда на И. В. Сталин „Марксизмът и въпросите на езикознанието“, Философско-историческият факултет при Университета и Отделението за история, философия и археология при БАН, организираха специална научна сесия.

Сесията бе открита от Декана на Философско-историческия факултет проф. А. Бънков.

Другарят Бънков изтъкна огромното методологическо значение на труда на И. В. Сталин по въпросите на езикознанието за развитието на философията и останалите науки — природни и обществени.

Трудът на др. Сталин „Марксизмът и въпросите на езикознанието“ ни спомогна да разкрием природата на науката като обществено явление. В светлината на учението на др. Сталин за базата и надстройката стана ясно, че природните науки като цяло не са надстройки. Установените факти и закони в естествознанието не са надстройка, нямат класов характер. Те не са свързани с определена икономическа база, с определена класа. Но естествознанието като наука е свързано с философските възгледи, мирогледа, идеологията на обществото, на определена класа. Именно тези възгледи имат надстроечен, класов характер. Науката не е следователно надкласова, тя е свързана с класовите борби. Тъкмо против буржоазната идеологиянаукататрябва да води борба до пълното ѝ изкореняване.

Естествознанието се отличава от обществените науки. Последните по начало са надстройки. Например, правото и други обществени науки са надстройки. Такива науки, за разлика от граматиката, изцяло трябва да се преустроят и да се изградят на марксическа основа.

Разкриване природата на науката като обществено явление е от голямо значение, защото науката служи не само за обяснение, но и за изменение на света. Съветската наука бе използувана за построяване на социализма, а в настоящия период играе огромна роля в строителството на комунизма. Нашата родна наука, опирайки се на съветската наука, се използува за строителството на икономическите и културни основи на социализма. Но науката не може да се използва за строителство на социализма, ако в нея има буржоазни възгледи, чужди на социализма и комунизма. Трябва да се изкорени издъно буржоазната идеология в науката. Построяването на социализма у нас изисква активна борба срещу буржоазната идеология и нейните извращения в науката. Трудът на др. Сталин ни спомага да разгромим буржоазната идеология в науката, която деградира науката, да премахнем вулгаризацията на марксизма в науката и да внедрим марксизма в различните области на научното знание.

По-нататък проф. Бънков разгледа извършеното от преподавателите при факултета през двете години от обнародването на труда на др. Сталин по въпросите на езикознанието. Той подчерта, че във Философско-историческия факултет е извършено немалко за популяризиране и изучаване на този труд. Академик Тодор Павлов изнесе доклад пред преподавателите от всички висши учебни заведения за методологическото значение на този труд, а проф. Асен Киселинчев и други преподаватели — пред студентите. Написаха се редица статии във „Философска ми-

съл", „Ново време" и други списания и отделни трудове, в които се разглеждаха редица въпроси на философията в светлината на труда на др. Сталин. Мнозина преподаватели преустроиха своята преподавателска работа и ликвидираха с неверните възгледи на Н. Я. Мар. Студентите проведоха теоретическа конференция върху учението на др. Сталин за базата и надстройката.

Направеното от преподавателите за усвояването и внедряването на основните проблеми на труда на др. Сталин по въпросите на езикознанието, изтъкна проф. Бънков, е само първи успехи, първи стъпки. Трябва тепърва основно да се проучат и внедрят сталинските идеи в научно-изследователската и преподавателска работа по философия, история и педагогика. Трудът на др. Сталин е цяла програма за научно разработване на въпросите, за сигащи дисциплините във Философско-историческия факултет. Трябва да се проведат творчески дискусии и обсъждания, свободен обмен на мнения и мисли по теоретически въпроси. В процеса на творческите дискусии и обсъждания, на критиката и самокритиката, ще се преодолеят враждебните на марксизма възгледи и „теории", ще се пресекат пътищата на всякавулгаризация на марксизма и влиянието на буржоазните възгледи върху нашата философско-научна мисъл.

Акад. Сава Гановски поздрави сесията от името на Председателя на БАН акад. Тодор Павлов, който бе възпрепятствуван да присъствува. Др. Гановски подчерта, че Отделението за История, философия и археология договори с Философско-историческия факултет общото провеждане на Сталинската сесия, отдавайки й особено значение за нашата научна и практическа работа и че съвместните обсъждания тук ще дадат още по-добри резултати.

Трудът на великия Сталин излезе в 1950 г. по време на все повече изострящите се противоречия между лагера на империализма, реакцията и фашизма и лагера на мира, демокрацията и социализма начело с великия Съветски съюз. Този труд бе цяла революция в науката за езика, но заедно с това той е нов принос в развитието на марксизма-ленинизма и особено в марксистко-ленинската философия. Тоя труд има значение не само за народите на великия Съветски съюз, но и за нас, страните с народна демокрация, за трудещите се от цял свят; той въоръжава теоретически не само ВКП(б) и съветските народи, но и комунистическите партии от другите страни и всички народи в борбата им за мир, демокрация и социализъм.

Трудът на И. В. Сталин има грамадно значение и за правилното решение на въпросите: за ролята на науката в развитието на обществото и нейното отношение към базата и надстройката, за правилното схващане въпроса за логиката, за историята на философията, за законите на развитие на съветската наука, на съветската идеология, а то значи и за нашата наука и идеология, при новите условия на нашето обществено историческо развитие, на нашето социалистическо строителство.

Трудът на др. Сталин, каза акад. Гановски, е от особено значение в нашата борба за преустройство на марксистко-ленински основи на нашата наука, за окончателното изчистване на идеализма, метафизиката, догматизма и схоластиката от нашата наука в борбата против остатъците на преклонение пред западноевропейската наука, за още по-здравото укрепване на българо-съветската дружба и усвояване на съветската наука и опит.

* * *

Основният доклад на Сталинската сесия бе изнесен от проф. Асен Киселинчев на тема „Методологическото значение на труда на И. В. Сталин „Марксизмът и въпросите на езикознанието". Той разгледа в доклада си следните въпроси: всемирно-историческото значение на марксизма, като се изхожда от новата формулировка на другаря Сталин за марксизма като наука; значението на труда на другаря Сталин за откриване на особеностите в диалектическото развитие на преходния период в настояшата историческа обстановка и развитието на социалистическото общество в СССР; огромното значение на теоретическите положения в труда на другаря Сталин за построяване на социалистическата база и надстройка и, най-после, значението на учението на другаря Сталин за езика и мисленето, за развитието на марксистко-ленинската теория на познанието. Няма да разгледаме съдържанието на доклада, защото основните мисли в него проф. Ас. Киселинчев е развил в статията си на същата тема, която се помества в този брой на списанието.

По доклада на проф. Киселинчев се изказаха другарите: проф. Р. Караколов, проф. Р. Янчев, проф. Я. Атанасов, акад. С. Гановски. ред. доцент Живко Ошавков, проф. А. Бънков, ред. доцент Грозю Грозев и други.

Професор Караколов направи обстойно изказване по въпроса за приноса на другаря Сталин в новия труд по въпросите за езикознанието за развитието на марксическата диалектика и по-специално по въпроса за взривния и невзривния характер на развитието. Той посочи, че другарят Сталин е обосновал ново положение в диалектиката за двата вида скокове: скок с взрив и скок без взрив. Скоковете без взрив имат постепенен характер; те се извършват продължително. Такъв е случая със скоковото развитие на езика. Езикът се развива продължително, с векове. Той се развива не по пътя на унищожаване на съществуващия език и създаване на нов, а по пътя на развитие и усъвършенствуване на основните елементи на съществуващия език; езикът се развива по пътя на постепенното и продължителното натрупване на елементите на новото качество и постепенното отмиране на елементите на старото качество. По невзривен път се извърши развитието при прехода от буржоазния индивидуално-селски строй към социалистическия колхозен строй в Съветския съюз. Това беше революция, която ликвидира стария, буржоазен стопански строй в селото и създаде нов, социалистически строй. Но това стана не по пътя на взрива, а по пътя на постепенния преход от стария, буржоазен строй в селото към нов. Това именно е скок без взрив. Законът за преминаването на старото качество към ново по пътя на взрив, казва другаря Сталин, е неприложим не само към историята на развитието на езика — той не всякога е приложим също и към други обществени явления от базисен или надстроечен характер.

Скоковете с взрив са характерни за развитието на обществени явления от базисен и надстроечен характер, но само за общество, в което има враждебни класи, в основата на което лежат антагонистически противоречия. Тези противоречия се разрешават по пътя на насилието, чрез социална революция. Такъв случай имаме при прехода от робовладелческото общество към феодалното, от него към буржоазното и при прехода от капиталистическото общество към социализма. Класичен пример на взривен скок представляв Великата Октомврийска социалисти ческа революция, която събори капита лизма и създаде социалистическото об щество в Съветския съюз.

С това учение за взривния и не взривния характер на развитието, каз проф. Р. Караколов, др. Сталин откр нови страни на диалектиката и ни да де ключа да отличим развитието н социализма и комунизма от развитиет в класовото, антагонистическото обще ство.

Проф. Р. Янчев в своето изказван засегна въпроса за развитието на на шата народна демокрация в светлина на учението на др. Сталин за взривн то и невзривно развитие и новот което внася др. Сталин в марксизма определението на марксизма, ка „наука за законите на развитието природата и обществото, наука за р волюцията на угнетените и експлоат рани маси, наука за победата на с циализма във всички страни, наука строителството на комунистическо общество“.

В своето изказване акад. Гановск изтъкна, че новият класически труд др. Сталин „Марксизмът и вопросите езикознанието“ е нов етап в развити то на марксизма-ленинизма, на мар систко-ленинската философия и проя на най-високо достижение на съветск та наука, което е от особено значен и за нас днес, за извършващата се нас културна революция за изграж нето на нашата нова социалистичес наука и култура.

Другарят Сталин разобличи безпощ но така нареченото „ново учение“ на М за езика като грубо извращение на мар сизма по въпросите на езикознание осъждайки несвойствения на мар сизма високомерен тон, който води отричането на всичко, което е същ ствувало в езикознанието до Мар удари по несвойствения на съветска наука и съветската общественост ар чеевски режим, който бе господству в езикознанието известно време, ко е твърде поучително и за нас — бъ гарската интелигенция.

Академик Гановски изтъкна, че Я. Мар, макар и с някои уговор не скрива родството на своите в гледи по езикознание с идеалистич ките схващания на буржоазни езикове лингвисти, като напр. Касирер, неок тианец, който разглежда езика ка резултат на спонтанното творчест на някакъв дух, който създава ези като символическа форма или оръ

за „преодоляването" на действителността. Ето защо, разобличавайки теорията за стадийното развитие на езика, др. Сталин удря не само по ненаучната теория на Мар, но изобщо по буржоазните идеалистически схващания за произхода на езика.

Трудът на др. Сталин откри нова ера в езикознанието и заедно с това той откри светли и величави перспективи за творческата работа както на съветските учени, така и за нашите научни работници.

Другарят Сталин пръв в марксическата литература даде правилно обяснение и определениена същността, произхода и значението на развитието на езика и особено на неговото развитие при капитализма и социализма: от една страна с това се разобличава днешната американо-английска империалистическа политика на потъпкване националната култура на народите и ликвидиране националния език на другите народи, срещу техния стремеж да наложат своя език и култура на другите народи; от друга страна ни разкрива какви светли перспективи се откриват за народите, за разцвета на тяхната култура и национален език, след като се освободят от капитализма, когато имат национална независимост и суверенитет и тръгнат по пътя на социализма, по пътя на взаимното доверие и сътрудничество. Трудът на др. Сталин мобилизира всички народи на борба срещу космополитизма и националния нихилизъм, срещу американо-английската агресия и показва неминуемата гибел на тая реакционна и противонародна политика.

И. В Сталин пръв ни разкри ролята на народните маси в създаването и развитието на езика. Той разкри грешката на Мар в отъждествяването на националната култура и националния език и посочи, че езикът е форма на националната култура.

Трудът на др. Сталин ни въоражава на борба срещу буржоазните идеалистически теории на откъсване езика от мисленето, което се поддържа и от редица български езиковеди, философи и психолози; той ни въоражава и то специално срещу семантическия идеализъм, една от най-реакционните разновидности на съвременната буржоазна философия.

Другарят Сталин обаче ни дава не само образци на творческо развитие на марксизма-ленинизма, но едновременно научи творчески да подходим към отделните въпроси на теорията, да умеем да обобщим нашия опит така, че да осветлява пътя на борбата на трудещите се, да въоръжава масите на борба за комунизъм.

В своя труд др. Сталин ни даде могъщото средство, с помощта на което да държим науката в творчески подем и постоянно я движим напред. Това средство е закон за развитието както на съветската наука така и за нашата, а то е обмен на мнения, свобода на критиката, връзката на теорията с практиката, които са смъртни врагове на доктринерството, талмудизма, схоластиката, каквито за съжаление все още има, и то не в малко размери, и в нашата наука, затова трудът на др. Сталин е мощно средство за борба срещу тия наши слабости и недостатъци.

Въз основа на сталинските установки за единството на езика и мисленето проф. А. Бънков подложи в своето изказване на критика буржоазните реакционни възгледи за езика и мисленето в буржоазната философия и езикознание у нас. Той разобличи реакционната ремкеанска философия на проф. Д. Михалчев, която поддържа субективно-идеалистическия възглед, че мисъл и предмет съвпадат и законите на логиката са закони на езика, а не на мисленето. Подобно на американо-английската семантична философия, той свежда формалната логика към граматиката; за него проблемата за истината е граматическа проблема, а не логическа: за истина и неистина се говорело не за съждението, а за изречението, което не изразявало действителността, а някакво дадено на съзнанието.

Като отрича материалистическата теория на отражението, проф. Д. Михалчев идва до крайно реакционния възглед, че мисленето не е обобщено отражение на действителността и че понятията и съжденията не се образуват. Те са готови в нашето съзнание. Също така, за него обобщаваща дейност на мисленето не се извършва при помощта на езика. С това учение за езика и мисленето проф. Д. Михалчев защищава иманентната философия на Ремке и агностицизма. То е в пълна подкрепа на религията и съвременната империалистическа реакция.

Проф. С. Казанджиев и проф. Ив. Саръилиев в трудовете си по философия защищават крайно реакционния възглед, че езикът не изразява адекватно и точно мисълта. Те поддържат субективно идеалистическия възглед, че има мислене без език. За тях има

интуитивно, алогично познание, което не може да се изрази с думи. В основата на познанието те поставят вярата и открито защищават религиозния възглед за света, което е идеологическо оръжие на съвременната реакция.

Въз основа на сталинското учение за неразделната връзка на езика и мисленето проф. А. Бънков посочи реакционните възгледи в българското езикознание. Видният български езиковед проф. Ст. Младенов има заслуги за установяване редица факти и закономерности в развитието на българския език, но в общите изводи в неговите трудове по езикознание той защищава религиозния възглед за произхода на езика и мисленето. Също така, той допуска, че има мислене без език, т. е. откъсва мисленето от езика.

Редовният доцент Гр. Грозев в своето изказване изтъкна, че др. Сталин с учението си за базата и надстройката хвърля пълна яснота по въпроса за генезиса и ролята на философските учения. Философията е важна съставка, елемент на надстройката. Затова, тя е свързана с обществената база, със смяната на обществения строй, с появата на нови класи. В духа на сталинското учение за базата и надстройката, задачата на марксическата философия е, да разкрие връзката на дадени философски възгледи с икономическата база, с интересите на класата и класовата борба на даден етап от нейното развитие. Другарят Грозев илюстрира тази мисъл с конкретен материал за развитието на английската идеалистическа филолофия през 18 век.

Трудът на др. Сталин ни предпазва от вулгаризация на марксизма в историята на философията. Една от проявите на вулгаризацията при разглеждане и обяснение на философските учения е отричането на приемствеността в развитието на философията. Вулгаризаторите на марксизма отричат връзката на марксическата философия с прогресивните, материалистическите учения в миналото. Марксическата философия е преработила критически всичко ценно и прогресивно, което е било създадено в домарксовата философия.

Накрая др. Грозев подчерта, че в светлината на сталинския труд изпъква по-ясно принципа на партийността във философията.

Философските възгледи на господствуващата класа са отражение на обществената база, на интересите на експлоататорската класа и служат на нейните интереси. Затова в класовото общество философията има класово-партиен характер.

Др. Живко Ошавков се спря в своето изказване на въпроса за относителната самостоятелност и приемствеността в развитието на идеологическите съставки на надстройката.

Той изтъкна, че от установката на класиците на марксизма-ленинизма, че надстройката е продукт на една епоха, в продължение на която живее и действува дадена икономическа база и че заедно с ликвидирането и изчезването на базата се ликвидира и изчезва и надстройката, — от тази установка съвсем не следва, че старата надстройка изчезва безследно и че новата надстройка се ражда на пусто място, без абсолютно никаква връзка с старата надстройка и дори със старите надстройки над миналите икономически бази. Всъшност при изграждането на новата надстройка се използуват известни елементи от старата надстройка, които служат като градивен материал. И това е в пълно съгласие както с новия труд на др. Сталин, така и с диалектическото разбиране на отрицанието на старото от новото в развитието. В такъв смисъл именно класиците на марксизма-ленинизма говорят за известна относителна самостойност и за приемственост в развитието на надстройките.

Когато говорим за приемственост в развитието на идеологическите съставки на надстройката, това не трябва да се разбира в смисъл, че развитието на новата идеология от старата идеология се извършва като прост количествен растеж, като проста филиация на идеи. Всъщност при преминаването от идеологическата съставка на старата надстройка към идеологическата съставка на новата надстройка се извършва качествено изменение чрез скок, чрез революция, т. е. извършва се преминаване от едно качество към друго качество, като определяша роля, при това качествено изменение, играе качественото изменение на икономическата база. В този смисъл ние казваме, че във всяка област на идеологията се извършват революции, които са съставна част от социалните революции, обхващащи и революциите в икономическата и политическата области.

По-нататък др. Ошавков се спря на въпроса за качествената разлика между приемствеността в развитието на идеологическите съставки на надстрой-

ките на класовите обществено-икономически формации и приемствеността при появата и развитието на идеологическите съставки на социалистическата надстройка. Понеже икономическите бази, господствуващи в класовите обществено-икономически формации са класови, тъй като са изградени върху основата на частната собственост върху средствата за производство, върху основата на експлоатацията на човек от човека, то между надстройките над тези класови икономически бази, освен основните различия, съществуват и много общи черти и поради това между тези надстройки има много по-голяма и по-пряка приемственост, отколкото между тях и надстройката над социалистическата икономическа база, която е изградена върху основата на обществената собственост върху средствата за производството, където е изключена всякаква експлоатация на човек от човека и поради това коренно се различава от всички класови икономически бази.

Тук др. Ошавков се спря на борбата на Ленин и Сталин срещу всички онези, които имат метафизическо, нихилистично отношение към културното наследство, както и срещу онези, които не виждат коренната качествена разлика между социалистическата култура и досоциалистическата култура.

На края на своето изказване др. Ошавков разгледа въпроса за значението на разбирането на класиците на марксизма-ленинизма за относителната самостойност и за приемствеността в развитието на идеологическите съставки на надстройката за изграждането и развитието на идеологическата съставка на социалистическата надстройка в нашата страна. „Българската комунистическа партия — каза др. Ошавков — се ръководи неотклонно от това разбиране в своята практическа дейност по изграждането на социалистическата надстройка в нашата страна. Безсмъртният учител и вожд на нашия народ Георги Димитров и неговият достоен приемник др. Вълко Червенков ни учат да имаме правилно отношение към културното наследство от миналото изобщо и специално към културното наследство на нашия народ“.

* * *

Проф. Димитър Ангелов изнесе доклад на тема „Трудът на др. Сталин „Марксизмът и въпросите на езикознанието“ и българската историческа наука“.

Изхождайки от теоретическите положения на др. Сталин за взривния и невзривния характер на развитието, за базата и надстройката и други, той дава интересно и ново обяснение на редица основни проблеми, главно из историята на Средновековна България. От положението на др. Сталин, че взривното развитие е характерно за общества с антагонистически класи, става ясно, казва Д. Ангелов, че преходът от един строй към друг не може да се извърши без революция. Този възглед разобличава буржоазното схващане, че през VI—VII век развитието на населението на нашите земи е станало еволюционно. Всъщност през това време се е извършила социална революция, която ликвидирва господствуващите тогава робовладелски отношения и създава феодални отношения.

Учението на др. Сталин за базата и надстройката предпазва българските историци от икономическия материализъм, особено при разглеждане е похата на българското възраждане. При разглеждане на тези въпроси се отделя твърде много място на стопанските фактори, данните за развитието на производството (за развитието на производителните сили), без да се говори достатъчно за моменти от базисен и надстроечен характер.

От голямо значение за българските историци е и положението на др. Сталин за действената роля на надстройката, за нейната активна служба за укрепване и затвърдяване на базата. Ръководейки се от сталинските указания, българските историци трябва с още по-голяма задълбоченост да проучат ролята на идеите, на държавата, правото, литературата и изкуството през всички периоди на българската история. Особено важно е да се разгледа ролята и значението на надстройките в социалистическото общество, при създаването на социалистическата база. С това ще се свърже най-тясно теорията с практиката.

Теоретическото положение на др. Сталин, че надстройката се поражда от базата и че тя следва след нея хвърля светлина върху сложния и труден въпрос за периодизацията на българската история. Погрешно би било да се поддържа, че феодализмът в България се създава едва през средата на X век, когато вече имаме твърдо установени феодални производствени отно-

шения и феодална идеология. В случая ние не трябва да се ориентираме от надстройката, която се явява покъсно, а от базата, която е неин създател. Затова трябва да приемем, че феодалният строй е налице през втората половина на IX век, когато има вече зависими селяни, ангарии, едри земевладелци и други.

Проф. Д. Ангелов разгледа и спора на българските историци за началото на новата българска история, за прехода от средновековната към новата история, по точно, към коя епоха да се отнесе възраждането в светлината на труда на др. Сталин, че създаването на новата база още не означава, че тя е завършена; новата база се оформя тепърва от въздействието на надстройката. Следователно новата база, с която се занимава новата история, трябва да я търсим по-рано.

„В заключение, добави проф. Д. Ангелов, може да се каже следното: трудът на др. Сталин помогна решително на нашата историческа наука да се избави от някои увлечения, по които до известна степен я насочи и можеше още повече да я подхлъзне вулгарномарксическото учение на Мар и неговата школа. Същевременно, с гениалните установки за базата и надстройката, за взривния и невзривния скок, др. Сталин даде възможност на българските историци да се замислят върху редица проблеми, които бяха неправилно обяснявани, начерта им една теоретическа програма, жизнено свързана не само с теоретическите им занимания, но и с тяхната обществена дейност, със задачата им на борци на идеологическия фронт срещу буржоазни извращения и теории. Гениалното произведение на др. Сталин дава ново, блестящо оръжие на научно-изследователска методология, посочва на историците пътя към конкретно, живо изследване, въз основа на действителен материал, а не въз основа на мъртви схеми, предпазва ги от пуста социологизация и шаблон и заедно с това — от безсъдържателен емпиризъм".

По доклада на др. Ангелов се изказаха: проф. Хр. Гандев, проф. Хр. Данов и други.

Проф. Хр. Гандев обърна внимание, че философските работници трябва да водят разобличителна борба против десните социалисти и титовци, които извращават основните мисли на класиците и особенно на др. Сталин и се препоръчват за „марксисти". Трябва безпощадна борба да се води с философските фалшификации на империалистическата реакция.

По-нататък др. Гандев показа значението на учението на др. Сталин, за обратното въздействие на надстройката върху базата, за изясняване ролята на създаващата се буржоазна идеология през периода на българското възраждане. Той има предвид ролята на училището, просветата и образованието за изграждане на буржоазните отношения и за борбата за освобождението ни от турското иго. От гледището на сталиновия труд по въпросите на езикознанието може да се разглежда значението на революционната пропаганда на Левски и други революционери и дейци от епохата на възраждането. Изясняването на тези въпроси ще осветли особеностите на българското възраждане, класовата борба през тази епоха и други въпроси.

В своето изказване на Сталинската сесия проф. Хр. Данов набеляза, от една страна, отзвуците на гениалния труд на др. Сталин „Марксизмът и въпросите на езикознанието" на античния сектор в Съветския съюз, а от друга — посочи конкретно как той самия е приложил при своята научно-изследователска дейност редица установки на др. Сталин.

Проф. Данов посочи как той, прилагайки положението на др. Сталин за характера на Александровата империя, е успял да изясни редица моменти от историческото развитие на днешните български земи през IV, III и II век пр. н. е. На ръка с указанието на др. Сталин става много по-ясен процесът на разпадането на Александровата империя, както и многоплеменният състав на Одринското царство в древна Тракия.

Освен това, Данов посочи как ръководейки се от указанията на др. Сталин, е могъл да установи социалното положение на някои досега неизследвани категории зависими или полузависими селяни в древна Тракия.

* * *

Третият доклад се изнесе от преподавателя по педагогика — др. Иван Кътов — на тема: „Възпитанието като обществено явление в светлината на труда на И. В. Сталин „Марксизмът и въпросите на езикознанието".

В светлината на сталинското учение за базата и надстройката др. Кътов в доклада си разгледа възпитанието и педагогическата наука като съставка на

обществената надстройка. Той направи кратък преглед на всички обществено-икономически формации и установи, че възпитанието във всички общества е обслужвало обществената база и че възпитанието в класовото общество винаги е имало класов характер. Въз основа на изказванията на Маркс, Енгелс и Ленин и специално труда на др. Сталин по въпросите на езикознанието, др. Кътов подчертава, че възпитанието не е свързано непосредствено с производството, а с базата. С ликвидирането на старата база се ликвидира и свързаното с него възпитание, със създаването на нова база се създава и съответно на нея възпитание. В развитието на човешкото общество има толкова различни системи на възпитанието, колкото обществено-икономически формации. Това ни дава пълно основание, каза др. Кътов, да отнесем възпитанието към надстроечните явления. Този възглед се подтвърждава и от факта, че възпитанието в класовото общество е било класово. Господствуващите класи са създавали съзнателно такова възпитание, което да им служи като оръдие за укрепване на тяхното господство.

Безспорният факт, че части от образователното съдържание преминава от старото общество към новото, особено знанията взети от физиката, химията, математиката и други области на естествознанието, още не говори, че възпитанието не е надстройка. Образованието като цяло, неговото основно ядро, е надстройка и затова се изменя заедно с изменението на старата обществена база. Образователното съдържание във всяка епоха се подбира с оглед да се даде на младежта определена идейно-политическа насока, определен мироглед. След Девети септември 1944 г. у нас станаха коренни изменения. Изхвърли се от учебните планове религиозното обучение, преработиха се програмите по всички предмети с оглед да се дадат на децата по-системни, задълбочени, истински научни познания, необходими за социалистическото строителство. Всичко това показва, че възпитанието има всички черти на надстройката.

Другарят Кътов също причислява педагогическата наука към надстройката. Неговата теза е правилна. Но аргументацията му бе недостатъчна, дори на места неправилна. Науките се делят на две: естествознание и обществени науки. Естествознанието не е надстройка, но има надстроечни елементи, доколкото е свързано с мирогледа, идеологията на една или друга класа. Това е вярно. Но за него всички обществени науки били надстройки и оттук следва, че и педагогията е надстройка. Срещу това могат да се направят сериозни възражения. Например граматиката като наука, взета като цяло, не е надстройка. Граматическите закони и правила не са надстройки. Те са еднакви за различните класи и не изчезват с изчезването на дадена обществена база. Следователно вярно е това, че педагогията е надстройка, но не е вярно, че всички общественн науки са надстройки.

Надстройката се поражда от базата, но тя играе активна роля за ликвидирането на старата обществена база и създаването на нова. При социалистическото общество ролята на надстройката неимоверно нараства. Затова комунистическото възпитание като съставна част на надстройката играе огромна роля за строителството на социализма. Нашето народно училище, което осъществява целите и задачите на комунистическото възпитание, играе огромна роля за построяване на социализма в нашата страна. Но затова е необходимо учителите да усвояват по-задълбочено марксизма-ленинизма, да изкоренят остатъците от буржоазния морал сред младежта.

Във връзка с доклада на Ив. Кътов върху възпитанието като надстройка се изказаха редовният доцент Найден Чакъров и проф. Генчо Пирьов.

Др. Н. Чакъров подчерта, че гениалният труд на И. В. Сталин по въпросите на езикознанието ни спомогна да схванем възпитанието и педагогическите възгледи на дадена епоха като надстройка на „икономическия строй на обществото в даден етап на неговото развитие“. Това означава, че възпитанието и педагогическите възгледи могат да се разберат във връзка с икономическия строй и останалите надстройки.

По-нататък др. Н. Чакъров подчерта активната роля на възпитанието и педагогическата теория като надстройка за укрепване на обществената база. В класовото общество експлоататорската класа използува възпитанието и образованието за оправдаване на съществуващи икономически отношения. Според Н. Чакъров развитието на възпитанието в класовото общество става по взривен път, старата система на възпитание се събаря и се създава

нова при прехода от една обществено-икономическа формация към друга.

Новият труд на др. Сталин ни спомага да се предпазим и изкореним всяка вулгаризация в областта на историята на педагогиката и българското образование.

Проф. Генчо Пирьов направи изводи от труда на др. Сталин по въпросите на езикознанието главно за педагогическата и детската психология.

Едно от основните методологически положения на новия труд на др. Сталин е това, че нещата трябва да се разглеждат не само в техните общи страни, но и в техните специфични особености. В светлината на това сталинско положение, каза др. Пирьов, ние можем да разкрием важни страни на възпитанието като обществено явление и на педагогиката като наука. Една от най-съществените особености на възпитанието е това, че при него действуват не само обществените закономерности, но и психо-физиологическите закономерности. Биологическите закономерности не са откъснати от обществените. Ръководно място имат обществените закономерности. Педагогиката, поставена върху павловски основи, премахва привидното противоречие между социалните и биологически закономерности. Павлов по блестящ начин е доказал, че развитието на главния мозък се осъществява във взаимодействието между организма и средата. Оттук е видно основното значение на проблема за развитието и неговата по-особена постановка в педагогиката. Павловското учение и неговото значение за педагогиката може да се разбере само в светлината на гениалните трудове на др. Сталин „За диалектическия и историческия материализъм“ и „Марсизмът и въпросите на езикознанието“.

Според проф. Г. Пирьов, развитието у детето се извършва невзривно; то се явява в резултат на продължително натрупване на елементи на новото качество и отмиране на елементи от старото качество. При това, старото качество не се унищожава, а се преустройва на нов етап. Появата на втората сигнална система, речта и абстрактното мислене, е резултат от натрупването на много мозъчни връзки под въздействието на средата. Появата на втората сигнална система не унищожава първата, която добива нов, по-съвършен, човешки вид, благодарение действието на втората сигнална система.

Освен това, проф. Г. Пирьов прави важен извод за педагогиката и детската психология от сталинското учение за единството на езика и мисленето. Без неразделната връзка на езика и мисленето не може да има възпитание и обучение. Без единството на езика и мисленето не е възможно предаването опита на миналите поколения на новото поколение, не могат да се образуват и предадат научните понятия, възгледите на възрастните поколения и т. н. Отклонение от единството на езика и мисленето имаме при предаването на вербални знания, без те да се свързват с конкретно реално съдържание. Това в същност е формализмът в обучението. Трудът на др. Сталин ни дава възможност да разберем и да водим борба с формализма в обучението и педагогиката.

Поради ограниченото време не можаха да направят своите изказвания на Сталинската сесия др. Добрин Спасов по въпросите на логиката, др. Любба Кумбелиева за възгледите на Димитър Благоев за базата и надстройката в светлината на сталиновото учение, др. Христо Николов по въпросите на дидактиката и други. Те предадоха писменно своите изказвания, които щ бъдат включени в сборника на Факултета, който ще се издаде по случ две години от обнародването на труд на др. Сталин по въпросите на езико знанието.

Проведената Сталинска сесия о Философско-историческия факултет Отделението за История, философия археология при БАН изигра положи телна роля за още по-задълбочено изучаване на новия труд на др. Стал и внедряването на неговите основ теоретически положения в научно-и следователската и учебно-преподавате ската работа на нашите научни работ ници. Тази сесия постави нови въпрос пред тях за понататъшно изследване проучване, тя даде тласък за подобр ване на нивото на тяхната научна и пр подавателска работа.